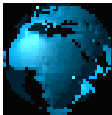

نقش صندوق های قرض الحسنه در توسعه شمولیت مالی

Financial Inclusion

تهیه و تنظیم و ارائه دهنده:
علی سعیدی

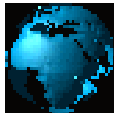
تعریف شمولیت مالی

- ⑤ تعریف OECD: شمولیت مالی عبارتست از فرایند توسعه دسترسی کافی، به هنگام و با هزینه کم به خدمات و محصولات مالی و کمک به افزایش استفاده از آن توسط عموم افراد جامعه.
- ⑤ تعریف عمومی: ارائه خدمت مالی ارزان قیمت به بخش کم درآمد یا کم بهره مند جامعه.
- ⑤ موضوع شمولیت خدمات مالی و توسعه آن از بعد از سال ۲۰۰۰ اهمیت بیشتری پیدا کرد، زمانی که مشخص شد بین توسعه شمولیت مالی و کاهش فقر ارتباط مستقیم وجود دارد.

خدمات و محصولات مالی شامل:

- ⑤ داشتن حساب بانکی
- ⑤ امکان پس انداز و سرمایه گذاری
- ⑤ اخذ اعتبار
- ⑤ خدمات بیمه ای (به ویژه بیمه عمر)

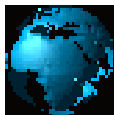
اهمیت شمولیت مالی

در گزارش توسعه مالی جهانی (GFDR) سال ۲۰۱۴ بانک جهانی مطرح شده که دو سوم نهادهای ناظر مسئول توسعه شمولیت مالی شده اند و ۵۰ کشور نیز اهداف رسمی مشخص شده ای در این زمینه دارند.

بانک جهانی هدف سال ۲۰۲۰ را دسترسی همگانی به خدمات مالی نام گذاشته است.

تحقیقات مختلف نشان می دهد بین افزایش شمولیت مالی و توسعه اقتصادی ارتباط معناداری وجود دارد.

اهمیت شمولیت مالی

تحقیقات نشان می دهد: @

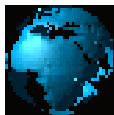
در سطح خرد: @

دسترسی به حساب پس انداز باعث افزایش پس انداز در جامعه شده و سرمایه گذاری، مصرف و درآمد را تحت تأثیر می گذارد. @

دسترسی به اعتبارات به افزایش کارآفرینی و کاهش فقر منجر می شود. @

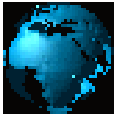
در سطح کلان: @

ارتباط مستقیم بین شمولیت مالی و افزایش درآمد ملی و نیز توسعه اقتصادی، عدالت درآمدی. @

اهداف شمولیت مالی

- ② سازمان ملل ۳ هدف اصلی برای توسعه شمولیت مالی بیان کرده است:
- ② ایجاد دسترسی با هزینه معقول برای خانوارها به دامنه وسیعی از خدمات مالی شامل پس انداز و سپرده گذاری، خدمات انتقال و پرداخت، خدمات اعتباری و بیمه.
- ② نهادهای مالی شفاف و امن که توسط استانداردهای عملکردی و مقررات شفاف خدمات ارائه می دهند.
- ② ثبات و پایداری مالی و نهادی به منظور ایجاد اطمینان از ادامه دار بودن ارائه خدمات و امنیت سرمایه گذاری.
- ② رقابت برای ایجاد اطمینان از وجود سطح معقول هزینه و امکان انتخاب توسط مشتریان

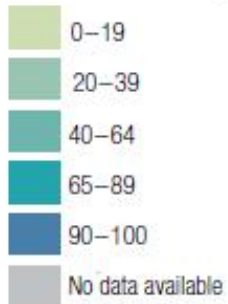

آمار دارندگان حساب بانکی

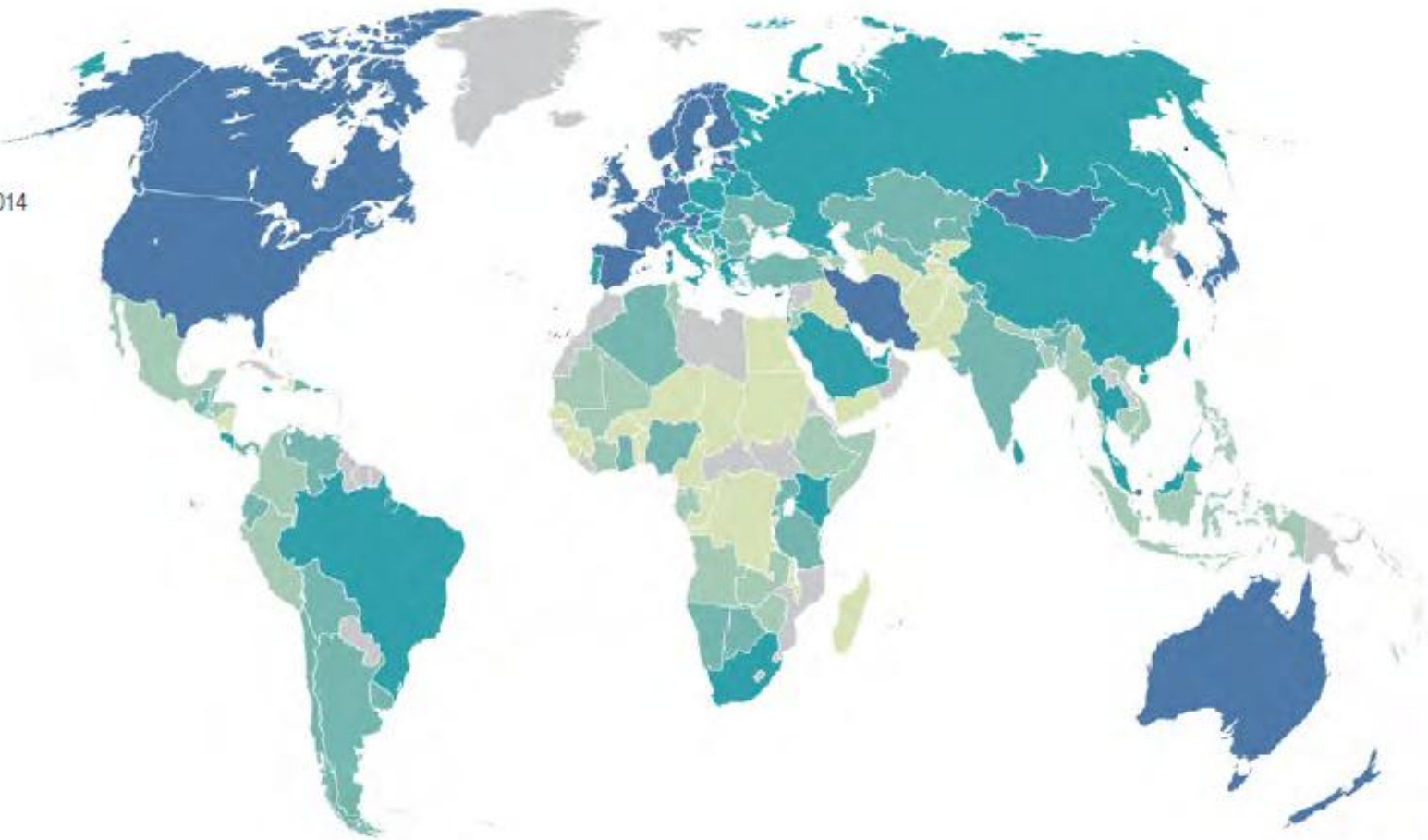

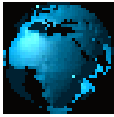
۹۲ درصد از ایرانیان بالای ۱۵ سال دارای حساب بانکی هستند (آمار سال ۲۰۱۴)

MAP 1.1
Account penetration
around the world
Adults with an account (%), 2014

Source: Global Findex database.
IEFRD 41559 | APRIL 2015

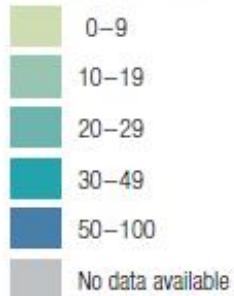

آمار پس انداز

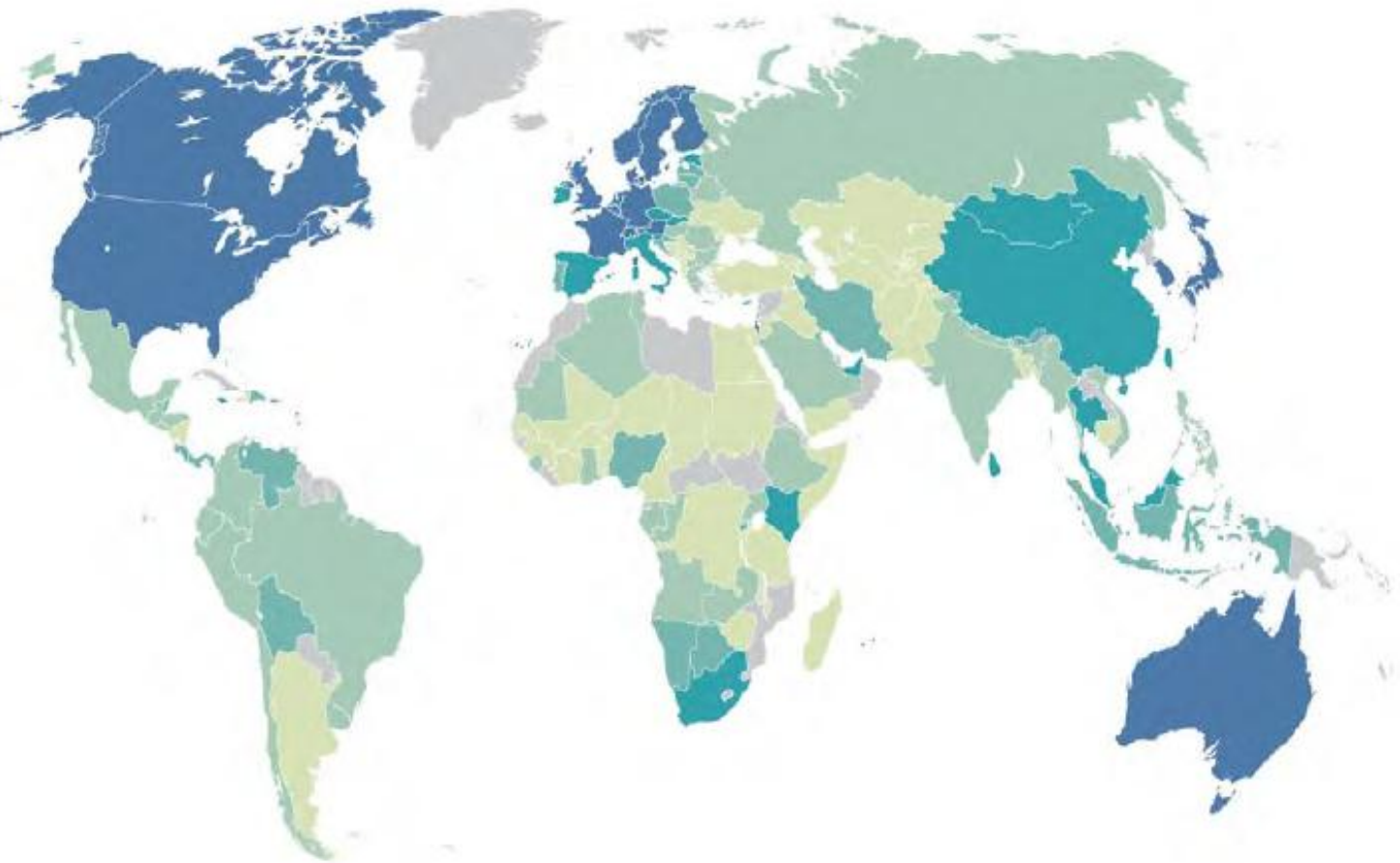

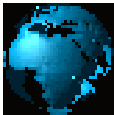
۲۲ درصد از ایرانیان بالای ۱۵ سال دارای حساب پس انداز هستند (آمار سال ۲۰۱۴)

MAP 3.1
Formal saving around the world
 Adults saving at a financial institution
 in the past year (%), 2014

Source: Global Findex database.
 IBRD 41580 | APRIL 2015

آمار اخذ اعتبار رسمی

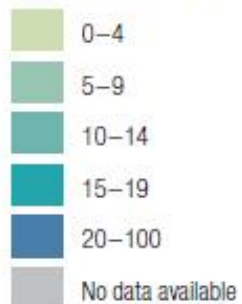

۳۲ درصد از ایرانیان بالای ۱۵ سال از اعتبارات رسمی استفاده کرده اند (آمار سال ۲۰۱۴)

MAP 3.2

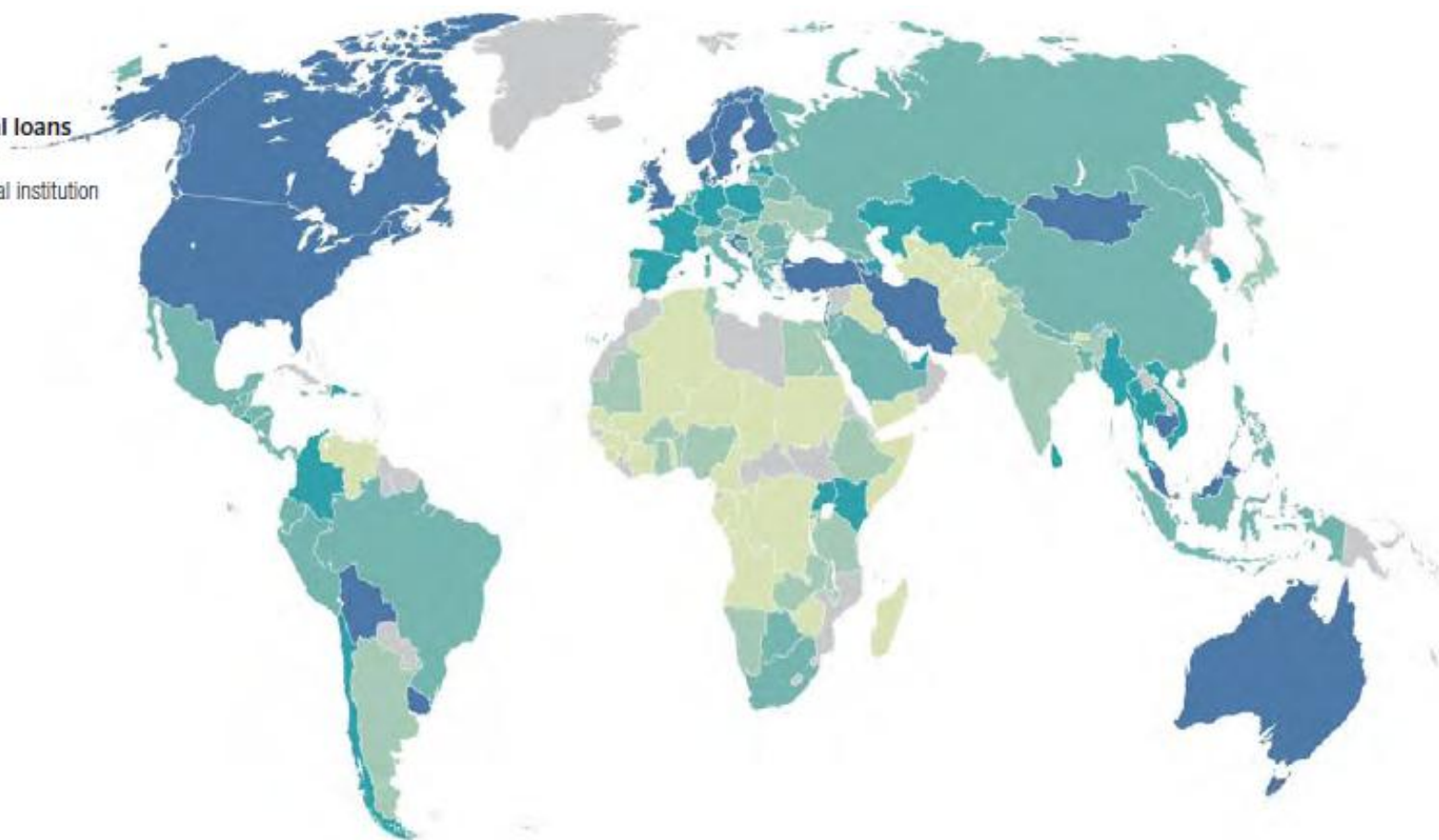
Origination of new formal loans around the world

Adults borrowing from a financial institution in the past year (%), 2014

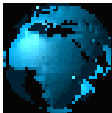

Source: Global Findex database.

IEFD 41561 | APRIL 2015

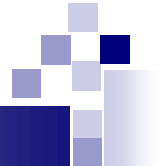
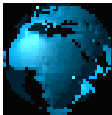

شمولیت و خروج از شمولیت مالی

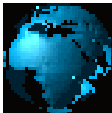
- ✓ خروج از شمولیت البته گاهی داوطلبانه است.
- ✓ پیمایش پایگاه جهانی فیندکس (مرتبط به بانک جهانی) شامل ۱۴۹ کشور و ۱۲۴,۰۰۰ نفر پرسش شونده:
  - ✓ بیش از نیمی از بزرگسالان دارای حساب بانکی در یک نهاد رسمی نیستند،
  - ✓ ۳۰ درصد از آنها به این علت که پول کافی برای بازکردن حساب نداشتند،
  - ✓ ۲۳ درصد چون فرد دیگری در خانواده دارای حساب بانکی بوده،
  - ✓ ۵ درصد به علت مسائل مذهبی.
- ✓ عدد ۵ درصد در سطح جهان به علت پراکندگی متفاوت آن در کشورهای مختلف کم است ولی در کشورهای اسلامی قابل توجه
  - ✓ ۳۴ درصد در افغانستان، ۲۷ درصد در عراق و تونس، ۲۴ درصد در جیبوتی و عربستان سعودی،
  - ✓ هر چند در کشورهای دیگر مسلمان مثل مالزی (صفر درصد)، کویت و امارات (۳ درصد) و سودان (۴ درصد).

خروج از شمولیت مالی در کشورهای اسلامی ➤

- ✓ نتیجه تحقیق بانک جهانی نشان می دهد در کشورهای اسلامی (OIC) رشد فیزیکی دسترسی به خدمات مالی سریعتر بوده، با این حال شمولیت مالی رخ نداده است.
- ✓ خروج از شمولیت به صورت داوطلبانه به علل مذهبی باعث شده کشورهای اسلامی دارای بانکداری اسلامی از شمولیت مالی بیشتری برخوردار باشند.

Sami Ben Naceur, Adolfo Barajas, and Alexander Massara, (2015) “Can Islamic Banking Increase Financial Inclusion?”, IMF Working Paper

شمولیت مالی و سواد مالی

✓ ارتقاء سواد مالی روی دیگر سکه ارتقاء شمولیت مالی است.

سواد مالی

طرف تقاضا

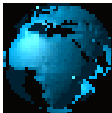
✓ دانش خدمات و محصولات مالی
✓ آگاهی در خصوص اخذ اعتبار و ظرفیت اعتباری

شمولیت مالی

طرف عرضه

✓ بازار مالی، بانک، بیمه
✓ طراحی مناسب خدمات و محصولات مالی

✓ در کشورهای اسلامی توسعه فیزیکی خدمات مالی مناسب بوده، در عین حال استفاده از این خدمات توسط عموم مردم به همان میزان نبوده است.

برخی راه حل ها

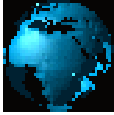
✓ اصلاح مقررات شناسایی مشتریان:

✓ مقررات (KYC) برای مشتریان بانک که دارای حجم تراکنش پایین هستند، متفاوت باشد.

✓ توسعه پنجره واحد بانکی برای ارائه مجموعه خدمات مالی در نقاط مختلف کشور:

✓ در نقاط کم جمعیت، پنجره واحدی که خدمات بانکی، بیمه ای و بازار سرمایه دهد.

✓ توسعه خدمات مالی قابل ارائه از طریق اینترنت.

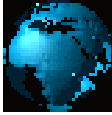

راه حل ها بازار مالی متعارف و اسلامی

✓ در نظام مالی متعارف موضوعاتی از جمله تأمین مالی خرد (Micro-finance)، تأمین مالی بنگاه های کوچک و متوسط (SMEs)، بیمه خرد (Micro-insurance) تا حدودی در زمینه ارتقاء شمولیت مالی موفق بودند.

✓ در نظام اسلامی طرح قرض الحسنه جایگزین طرح تأمین مالی خرد است. با این تفاوت که در قرض الحسنه نرخ بهره وجود ندارد (کارمزد ۲ تا ۴ درصد) و این که عدم بازپرداخت آن جریمه یا تنبیه ندارد.

راه حل ها بازار مالی اسلامی

✓ راه کارهای اسلام برای کاهش فقر و شمولیت مالی (نظام تأمین اجتماعی اسلام) یا (مکانیزم توزیع مجدد درآمد):

✓ زکات

✓ قرض الحسنه

✓ وقف

✓ صدقه

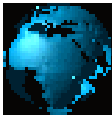
✓ در اکثر کشورهای اسلامی این راه کارها با مقتضیات حال، روزآمد نشده اند، در عین حال بستری مستحکم با پشتوانه توصیه های شارع در این خصوص فراهم است.

✓ این راه کارها در کنار راه کارهای دیگری برای انجام تجارت و کسب سود است.

صندوق های قرض الحسنه

- ✓ صندوق قرض الحسنه مثال بارزی از تأمین مالی خرد و راه حلی مبتکرانه برای توسعه شمولیت مالی است.
- ✓ در صورتی که این صندوق ها به شیوه ای منظم مدیریت شوند، راه کار قابل ارائه در سطح بین المللی خواهد بود.
- ✓ سازمان اقتصاد اسلامی حدود ۱۲۰۰ صندوق را مدیریت می کند. وزارت کشور و بانک مرکزی نیز در این خصوص نظارت هایی دارند.
- ✓ هدف اصلی سازمان اقتصاد اسلامی، احیاء و گسترش سنت اسلامی قرض الحسنه در کشور از طریق هماهنگ سازی صندوق های قرض الحسنه در سراسر کشور و کمک به آنها جهت ارائه خدمات هرچه بیشتر به مردم محروم و کم درآمد به ویژه در مناطق محروم بود.

سندوق های قرض الحسنه

تعداد	سال
۱۹۲۶	۱۳۷۳
۱۲۲۵	۱۳۷۸
۱۲۲۹	۱۳۷۹
۴۳۵۷	۱۳۸۱
۴۹۲۷	۱۳۸۴

مأخذ: مرکز آمار ایران، نتایج طرح
آمارگیری از صندوق های قرض الحسنه

- ✓ اولین صندوق قرض الحسنه در سال ۱۳۴۸ و در مسجد لرزاده با نام «صندوق ذخیره جاوید» با هدف کمک به محرومان و نیازمندان، و مبارزه با رباخواری تاسیس شده بود، ابتدا وام های بلاعوض می داد و پس از مدتی به پرداخت قرض الحسنه مبادرت ورزید.
- ✓ طراحی این شیوه راه کار مبتکرانه ای است که خروج داوطلبانه از شمولیت مالی را می تواند جبران کند.
- ✓ گفته می شود در حال حاضر حدود ۶۰۰۰ صندوق در کل کشور وجود دارد.

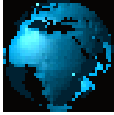

صندوق قرض الحسنه

- ✓ فرهنگ سازی یا فرهنگ یابی؟ (ارائه خدمات مبتنی بر فرهنگ مردم و یا طراحی محصول و انتظار از مردم برای استفاده از آن؟)
- ✓ برتری توسعه این صندوق ها در مساجد در مقایسه با ایجاد بانک قرض الحسنه:
- ✓ امکان بهتر جذب سپرده با توجه به اعتقادات مذهبی (اثر چارچوب)،
- ✓ افزایش احتمال بازپرداخت به علت احساس مسئولیت شرعی،
- ✓ افزایش احتمال بازپرداخت به علت شناخت افراد در یک محله.
- ✓ لزوم نظارت بیشتر (فقط ۶۰ درصد از تسهیلات اعطایی بازپرداخت می شود)

با تشکر از توجه شما